

Portfólió művészetelméleti tevékenységről
az MMA 2020–2023. évekre szóló művészeti ösztöndíjához - MMKI-Ö-20
Dr. Dergez-Rippl Dóra
(kategória: f. művészetelmélet)

Szakirányú (filozófiai) végzettségek:

2003-PTE-BTK-Filozófia szak- egyetemi diploma: filozófia szakos előadó

2014. PTE-Filozófia Doktori Iskola-PhD fokozat/Értekezés címe: Babits Mihály a filozófus költő-Értelmezési kísérlet a filozófia és az irodalomelmélet felől/

Ösztöndíjak:

2005-2008 – Magyar Állami PhD ösztöndíj – PTE-Filozófia Doktori Iskola

2014-2015-MMA és NKE Molnár Tamás Kutatóközpont kutatástámogatási pályázata /Téma: Modern és kortárs eszmetörténeti kutatás/

Kutatási terület:

A 20. és 21. század magyar filozófiája és művészetelmélete. Babits irodalomelméletének filozófiai háttere. A magyar művészetelmélet filozófiai alapjai: Bergson metafizikájának művészetelméleti olvasata, intuíción filozófiájában rejlő műértelmezési lehetőségek. W. Jamessel való kapcsolata, a pszichológia módszertani fordulatajának jamesi hatása. Ehhez kapcsolódik a 20. századi magyar filozófia- és eszmetörténet kiemelkedő alakja, Babits Mihály poétikájának, irodalomelméletének és tudatlírájának filozófiai dimenziója, művészetelméletének antik filozófiai elemei, valamint a kortárs művészetelméletekkel való kapcsolata. Kutatásaim során vizsgálom továbbá a kreatív alkotófolyamat háttérében álló intuíción és az ebből – nemcsak pszichológiai szaktudományos vizsgálati módszerekkel – eredeztethető önismereti lehetőségeknek kortárs művészetfilozófiai, művészetpszichológiai megjelenését.

Eddigi kutatási eredmények:

- I. **Doktori disszertáció:** Babits Mihály a filozófus költő - Értelmezési kísérlet a filozófia és az irodalomelmélet felől. 220 p. Pécsi Tudományegyetem, PTE-Filozófia Doktori Iskola, Orbán Jolán Disszertáció benyújtásának éve: 2014, Védés éve: 2014 Megjelenés/Fokozatszerzés éve: 2014

Doktori disszertációm témája Babits Mihály poétikájának filozófiai értelmezési lehetőségei, különösen munkásságának iróniaelméleti dimenziói, valamint korai elméleti munkái fogalomhasználatában megnyilvánuló filozófiai típusú gondolkodás lehetőségei és irányai. E kutatás eredménye az a felismerés, hogy Babits elméleti munkásságát végig kísérik a filozófiai fogalmak irodalomba való beépítésére tett kísérletek, annak ellenére, hogy új tudományteremtő tevékenységének célja az irodalom minden más szellemi rendszertől való elhatárolása. Ez sajátosan ellentmondásos helyzetet eredményez, amelynek jelei végig kísérik a szövegeket. Disszertációmban e jeleknek a szövegösszefüggésekben való következetes jelenlétét igyekeztem kimutatni, és a filozófiai tartalmak etikai-ironikus szövegösszefüggés-vizsgálatával olyan elméleti következményekre jutottam, amelyek nem csak a filozófiai tartalmat mutatják meg, hanem annak szaktudományos kereteit is kijelölik. Kutatásom célja a belső kontextualizás kimutatása volt: Babits irodalmi munkásságának filozófiai értelmezése ugyanis egy öndefiníciós kísérlet, amely semmi külsődlegest nem tesz hozzá a Babits-irodalomhoz, hanem nyilvánvalóvá teszi annak rejtett tartalmait.

Dolgozatom első fejezetében az irónia-kontextussal Babits olyan stíluselemének költészeti és elméleti szerveződését vizsgáltam, amely korai alkotói korszakában artikulálódik. Iróniájának lélektani alapjai Szókratészhez hasonló morális keretben jelentkeznek. Az iróniatörténeti áttekintésében a szókratészi iróniára helyezem a hangsúlyt, emellett azonban a modern és posztmodern iróniaértelmezések fogalomkonstituáló hatásaiban is találtam a babitsi iróniával közös pontokat.

A második fejezetben végzett fogalomvizsgálattal a babitsi fogalomhasználat konzisztenciáját, és ezzel együtt annak inkonzisztens elemeit igyekeztem bemutatni.

A harmadik fejezetben szaktudományos szempontok szerint gondolom újra Babits elméleti kulcsfogalmainak reflexiós lehetőségeit. Ennek során az Arany-önirónia énhez való viszonyának szabályaiból építkező irodalomelmélet fogalmiság-determináló mechanizmusát, az egyes szaktudományok módszertani beépülésének irodalomelmélet-szervező lépéseit tárgyaltam.

A negyedik fejezetben a dolgozat kiegészítéseként történeti kitekintést adtam Babits filozófiai készségének, filozófiai műveltségének és filozófiai hatásainak spektrumára. Ez lényegében Babits filozófiai irányultsága, a filozófiatörténet kronológiája mentén szerkesztett rövid hatástörténeti bemutatása. Korai levelezésének filozófiai elemei és az őt érintő explicit filozófiai reflexiók az előző fejezetek vizsgálati szempontjainak és érveinek tényszerű igazolását szolgálták.

II. Eszmetörténeti kutatói ösztöndíj, és az ahhoz kapcsolódó kutatások (2014-)

2014-ben elnyertem az MMA és NKE Molnár Tamás Kutatóközpont 7 hónapra szóló kutatástámogatási pályázatát modern és kortárs eszmetörténeti kutatás témában. Ennek keretében Babits irodalomelméletének lélektani és metafizikai hátterét vizsgáltam, különös tekintettel az alkotófolyamat pszichológián túlmutató elméleti alapjaira. Kutatásom során azt találtam, hogy Babits olyan önálló értelmezői tevékenységet végez, amely a gondolkodás irodalmi szempontból való elégtelenségének gondolatán alapul. Korai lírájának filozófiai iránya annak bizonyítéka, hogy irodalomelméleti következtetései lényegszemléletéből, filozófiai nézőpontjából fakadnak.

Babits Szent Ágoston-értelmezését vizsgálva egy etikai fordulatot találtam, amely a mai napig a kereszténység kulturális alapját erősíti. A „keresztény stílus” irodalomelméleti fogalmának létrehozásával ugyanis Babits a kereszténység intellektuális hangsúlyát is biztosítja. Az Ágoston-esszét a szakirodalom Babits mintaesszéjeként tartja számon; Bergson és James műveinek megismerése mellett az ágostoni irodalom felismerése Babits legmeghatározóbb fiatalkori élménye. Irodalomelmélete rejtett és kevésbé rejtett lélektani elemeinek vizsgálata során azt találtam, hogy azok egyrészt határozott erkölcsszichológiai dimenzióval gazdagítják az elméletet, másrészt egy olyan pszichológiai mintaváltást eredményeznek, amely Bergson lélektan-megújító fordulatára emlékeztet. Ennek a pszichológiai mintaváltásnak két legmeghatározóbb alakja: Bergson és James. Ennek alapján azt találtam, hogy Babits irodalomelméletének lélektani szempontból fontos elemei a filozófiatörténet nagy alakjainak nyomában szerveződnek: (a teljesség igénye nélkül) Szókratész, Szent Ágoston, Kant, Bergson, James elméletei Babits alkotásmódszertanába beépülve mintegy „megszervezték” számára a bergsoni-ágostoni etikai fordulatot. Ehhez hasonló fordulat ment végbe a pszichológiatörténet korabeli állapotában: Freud analitikus módszerének megkérdőjelezésével Jung szakított a freudi pszichológiával. A szakítás szakmai alapja egy fogalomértelmezési nézeteltérés: a libidó.

Míg Freud számára ez teljes mértékben erotikus jelentéstartalommal telített, addig Jung a fogalmat olyan jelentéskészlettel gazdagította, amely többek közt a spiritualitáson és a művészi ihleten alapult. A pszichikai energia fogalmával a libidó fogalmát Jung etikai értelemben is kiterjesztette, nagyon hasonlóan ahhoz, ahogy Babits felismerte és kidolgozta az irodalom etikai jelentőségének elvi háttérét. Mindennek számomra legérdekesebb filozófiai eredménye, hogy individuális irodalomelméletét éppen etikumból adódóan életfilozófiaként is meghatározhatom. Ugyanakkor a szövegvizsgálatok alapján az a feltételezés sem alaptalan, hogy elméleti munkáiban Babits olyan irodalompszichológiát művelt, amelyet költészete és prózája poétikailag is alátámasztott.

MMA-ösztöndíjas kutatásom utolsó állomása volt a Bergson-James hatás nyomán fellelhető metafizikai elemek és ezek természettudományos háttérének vizsgálata. Kiemelkedő példának tekintetem Zalaival való kapcsolatát, melyet a kortörténeti kutatások is nagyra értékelnek. Babits sokat beszélgetett a fiatal matematikus Zalaival, és valószínűleg ennek hatására (bár más tanácsra) kezdett bele Cantor halmazelméletének tanulmányozásába. Ebből kiindulva a matematikai elegancia és Babits arisztokratikus stílusa közti hasonlóságot, Cantor halmazelméletének tér-idő folyamatosságát, ill. ennek Babitsra tett hatását, és az általában vett matematikai tapasztalat irodalmi megjelenését vizsgáltam. Kutatásom Zalai rendszerelméletének és Babits irodalomelméletének összehasonlításával zárult, amely során arra a következtetésre jutottam, hogy amikor Zalai a metafizikai beállítottságot a transzcendens problémák felmerülésének okaként határozza meg, és a szimbolikus megoldást filozófiai lehetőségnek tekinti, akkor Babits irodalomelméletének lényegét vázolja.

Kutatásaim eredménye egy tanulmánykötet és egy tanulmány, az alábbi bibliográfiai adatokkal:

- **Rippl Dóra:** Kocsis, Miklós (szerk.); Kucsera, Tamás Gergely (szerk.) **Filozófia, lélektan és metafizika Babits irodalomelméletében.** Budapest, Magyarország: L'Harmattan, Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet (2016), 89 p. ISBN: 9789634141563
- **Dergez-Rippl Dóra: Babits művészetelmélete – A bergsoni filozófia irodalmi öröksége** In: Kocsis, Miklós; Kucsera, Tamás Gergely; Balogh, Csaba; Falusi, Márton (szerk.) A magyar művészetelmélet hagyományai, Budapest, Magyarország: Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, (2019) pp. 17-28., 12 p.

Jelenlegi kutatások témája és irányai:

Jelenleg filozófia és irodalom határterületén, a kreatív alkotófolyamatban megjelenő intuíciónak és az önismereti lehetőségeknek kortárs nemzetközi művészetfilozófiai, művészetpszichológiai kérdéseit kutatom, különös tekintettel Henri Bergson intuíción-fogalmának a kreatív alkotófolyamatban betöltött szerepére az elméleti vizsgálódásokban.

1. Bergson filozófiájának jelenléte a magyar művészetelméletben: Babits és Dienes Valéria művészetelmélete - szimbólumkutatás mint filozófiai lehetőség (ld. szakmai munkaterv)
2. Bergson komikum- és álomelméletének a kortárs filozófiai és művészetelméleti szakirodalomban való megjelenése
3. Bergson intuíciónfilozófiájának hatása a médiatörténetben: történeti és módszertani kutatás az újmédia, multimédia, interaktivitás és medialitás jelenségeiből kiindulva.
4. Művészetpszichológia: a művészi alkotótevékenység és a művészi befogadótevékenység komplex kulturális jelenségének vizsgálata analitikus pszichológiai elméletek, különösen C. G. Jung művészet- és nevelélmélete segítségével.

Pécs, 2020.02.26.

DERGEZ-RIPPL DÓRA